

Føroyski skattgjaldarin bløðir út

Oddagrein

TÁ Varde Bank í Danmark var um at fara av knóranum tók danski ríkiskassin og sprændi 4 mia. kr. inn í bankan. Rokning varð ikki send ibúgvunum í Varde ella øðrum ibúgvum har um leiðir. Men tá føroysku bankarnir, sum koma undir júst somu bankaskipan, sama figgjareftirlit ol. sum Varde Bank, vóru um at fara á heysin, vóru tær 3 mia., sum bankabjargingin kostaði, allar bundnar um hálsin á hvørjum tí einasta føroyingi. Hetta svarar til, at hvørt húski í Føroyum hevur fingið eina eyka skuld at dragast við uppá 225.000 kr. Nú so nógv verður tosað um samband og loysing, og nú bankamálið er farið at snúgv seg um viðurskiptini millum Føroyar og Danmark, tykjast mong at hava gloymt, at hvør føroyingar eru vórðin so dyggiliga skuldarbundin av eini bankabjarging, sum av røttum danski ríkiskassin átti at staðið fyri.

HETTA hevur verið framført fleiri ferðir áður, men nú tað líkasum tykist verða gloymt, mæmur figgjarmálaráðharrin á hetta í samrøðu í blaðnum í dag. Vit halda, at hesin grundleggjandi spurningurin má ikki verða gloymdur, tí at so nógvur føroyskar familjur í dag eru hart trongdar og at útlitini fyrri tær og komandi ættarlið heldur ikki siggja bjørt út. Skyldast m.a. hesi skuld, ið er lögð á okkum. Í dag rindar hvør einstakur føroyingur 1500 kr. um mánaðin í rentu fyrri bankabjargingina. Tá eru vit als ikki farið at gjalda avdráttirnar.

SAGT verður, at tað eru føroyingar, sum mugu bera byrðarnar av bankakreppuni. Men hvør sigur, at vit hava ábyrgdina av henni! Hvør misti pengar upp á lde-móblar, upp á SMS, Målingahandilin!!! Tað var so sanniliga ikki Atli Dam. Tað var harafturimóti Den Danske Bank. Tað var kanska ein bilhandlari, sum var figgjaður av Sjóvinnubankanum. Restin var figgjað í Føroya Banka. So at siga, at banka-trupulleikin var føroyskur er lygn.

TRUPULLEIKIN er so stórus fyrri hvønn einstakan føroying og føroyska samfelagið, at vit aftur og aftur eiga at gera donsku stjórnina og fólkatinginum greitt, at bankabjargingin átti at verið goldin av ríkiskassanum júst á sama hátt sum Varde Bank. Nú tá danir als ikki vilja tosa um hetta, so má og skal ein kanning til. Men uttan mun til eina kanning, so átti tað at staðið púra greitt, at bankamálið er felagsmál, og tí eigur staturin at gjalda eina bjarging. Bara forsømlisi hjá Figgjareftirlitinum fyrri ikki í góðari tíð at hava rækt sína skyldur í Føroyum átti at verið nógv mikið til at kunna kravt av donsku stjórnini, at hon tók á seg bankaskuldina. Dómarakanning ella ikki. Føroyski skattgjaldarin er við at bløða út m.a. av eini skuld, sum danska stjórnin hevur lagt á hann - púra órættvíst.

Sosialurin

sjónarmið

Kvotur

I orðaski. tinum um fiski-veidustýring á Føroya-leiðini verður mangan sagt, at vit skulu ikki hava kvotur, tí í teimum londum, sum hava havt ymisk sløg av kvotuskipanum, er staðan ring. Eitt nú hevur niðurgongdin í íslenska toskafiskiskapinum verið brúkt sum grundgeving imóti umsetilgum kvotum og kvotureguleringum yvirhøvur. Men um hugt verður nærri at gongdini í Íslandi, so er høvuðsniðurstøðan, at tað ber illa til at geva sjálvari kvotuskipanini skyldina fyrri tann ringa standin.

Stabbamyndin visir gongdina í íslenska toskafiskiskapinum síðani 1984, tá fyrsta útgáva av skipanini við umsetilgum kvotum varð sett í gildi. Vit siggja, at tær politiski ásettú heildarkvotur fyrri tosk (døkku stabbarnir) í flestu færum hava ligið omanfyri tilmælini frá fiskifóðingum (ljósu stabbarnir). Somuleiðis sást, at veiðan vanligu hevur ligið oman fyrri tær heildarkvotur, sum myndugleikarnir hava ásett, og sostatt væl omanfyri tilmælini frá fiskifóðingum. Hetta var serliga galdandi í tíðarskeiðinum 1984 til 1988.

Órðskimar til, at tað t.d. í 1985 bar til at «ovfiska» toskavotuna við góðum 123.000 tonsum, eru nógvur. M.a. hesi undantøk ella hol í lóg-gávum:

* Høvuðsreglan í kvotulógini frá 1984 var, at øll færr enn 10 brt. skuldu hava veiðukvotu, sum var grundað á søgulig veiðutöl. Men skip í serstöðu, tvs. nýggj fiskifør ella fæ, sum av ymskum orsøkum ikki høvdu verið í vinnu alt tíðarskeiðið, sum var grundarlag fyrri áseting av skipakvotum, fingi móguleika at velja í millum veiðukvotu ella eina sonevnda *effortkvotu*. Veiðukvotan varð ásett sum meðalkvotan fyrri eitt tilsvarandi skip. Effortkvotan var ásett sum 70% av meðalfiskidagatalinum hjá tilsvarandi fiskifari. Effortkvotuskipanin var upprunaliga ætlað sum eitt alternativ hjá fiskiførum í serstöðu.

Men skipanin gjordist so við og við opin fyrri øllum færum. Hetta vísti seg serliga í 1986 og 1987, tá talið av skipum, sum valdu sær effortkvotu, vaks munandi. Effortkvoturnar birtu sostatt upp undir størri fløgur í veiðuorku og harvið økt veiðutrýst, serliga á tosk.

* Frá 1984 til 1990 var smábátalotin (t.e. fæ undir 10 brt.) ikki undir kvotuskipanini. Hetta merkti, at flotin kundi fiska fritt innan fyrri eina heildarkvotu og eini skipan við legudøgum. Ein avleiðing av hesum var, at talið av smábátum vaks úr 964 færum í 1984 upp í 1956 í 1990. Meðan smábátarnir fyrr høvdu fiskað 3-5 prosent av heilarveiðuni, trifaldaðist hesin partur í sama tíðarskeiði.

* Í vetrarmánaðinum var bert umleið helvtin av veiðuni hjá linuflootanum regulerað við kvotum.

* Tey fyrstu árin bar til at flyta kvotuna av einum fiskaslag yvir á onnur. Hetta merkti, at tað var loyvt at fiska meira av einum fiskaslaga enn tillutaða kvotan ásetti. Henda «ovveiða» mátti tó ikki fara upp um 10% av virðinum av heildarkvotuni. Ætlanin við

móguleikanum at flyta kvotur var at gera skipanina smidligari, m.a. tí at veiðusamanaseting kundi broytast frá einum ári til tað næsta. Men tað vísti seg næstan beinanvegin, at hesin móguleiki bert varð brúktur við einum fyrri eyga, og tað var at býta onnur fiskasløg um við tosk. M.a. tí vórðu móguleikarnir fyrri býti millum fiskasløg skerdir munandi við lógarbroytingunum í 1988, 1990.

Nevndu viðurskipti færu samanlagt við sær, at veiðutrýstið á toskastovnin vaks út um tað mælt varð til. Tá kvotur vórðu ásettir, var ikki lagt upp fyrri, at so nógv fiskifør færu at velja sær effortkvotu ella at flyta kvotur frá øðrum fiskasløgum yvir á tosk. Sum tað sást á myndini, er munurin millum ásettarkvotur og veiðu minkaður síðan 1988. Hetta kemst m.a. av at íslenska kvotulógin er broytt, og at móguleikarnir fyrri at vaksu um veiðuna aðrar vegir enn at keypa ella leiga sær kvotu eru skerdir.

Samanumtikið ber illa til at geva skipanini við umsetilgum kvotum skyldina fyrri vónaligu støðuna hjá íslenska toskastovninum. Lutvist tí at høvuðsorsøkirnar eru at finna uttan fyrri sjálva

kvotuskipanina, við tað at myndugleikarnir hava sett heildarkvoturnar hægri enn lívfrøðiliga forsvarligt. Lutvist tí at hol ella undantøk í lóg-gávuni og aðrar atgerðir í fiskivinnupolitikkinum beinleiðis hava undirgravað høvuðsendamálið við kvotuskipanini.

Um vit hyggja at øðrum londum, t.d. ES, er niðurstøðan á leið tann sama. At fiskivinnupolitikkurin í ES er miseydnadur, er ikki ein avleiðing av sjálvari kvotuskipanini, men heldur at heildarkvotur fyrri flestu fiskasløg í ES-sjógvu hava verið settar ov høgt og at myndugleikarnir ikki hava havt tamarhald á veiðuorku.

Hjá okkum er tað sostatt ikki bert ein spurningur um kvotur ella ikki. Teir politisku karmar, sum kvotuskipanir og onnur stýringssamboð virka innanfyri, hava alstóran týdning fyrri, hvussu leikur fer.

Jens Helgi Toftum

